

הפליטים היהודים יוצאי מדינות ערב

3 פברואר 2009

הוכן ע"י רחל מכטיגר

לכנס הרצליה התשיעי

למושב

"צדק היסטורי – הפליטים היהודים

ממדינות ערב"

מבוא

• במזרח התיכון קיימת בעיית פליטים כפולה:

– בעיית הפליטים הפלסטינים - המוכרת והמוזכרת תדיר בהקשר של המזרח התיכון.

– בעיית הפליטים היהודים יוצאי ארצות ערב- שמעטים מודעים לקיומה.

נושאי ההרצאה

- הגורמים לתופעת הפליטים היהודים יוצאי ערב.
- הצידוק החוקי להכרה בהם ולפיצויים.
- חוסר המודעות לקיומה של הבעיה.
- האסימטריה ביחס הבינלאומי לשתי אוכלוסיות הפליטים במזרח התיכון.
- הזנחת הטיפול בפליטים היהודים גם בישראל.
- התפתחויות בנושא שחלו לאחרונה בישראל.
- המדיניות אשר ראוי שתתבצע על ידי ממשלת ישראל.

מרדיפות לפליטות - התהליך ההיסטורי

- יהודי ערב חיו במשך דורות במעמד נחות (בני חסות) ולא אחת נרדפו.
- העקירה של הפליטים היהודים ממדינות ערב הינה תוצאה של העוינות וההתנגדות האלימה לרעיון ההתיישבות היהודית בארץ ישראל.
- התגברות הרדיפות נגד היהודים על רקע החלוקה ומלחמת השחרור גרמו להיווצרות תופעת הפליטים היהודים
- כ-860,000 יהודים מכעשר מדינות ערביות נעקרו מאז 1948.
- במלחמת השחרור נוצרה בעיית הפליטים הפלסטינים
- 726,000 ערבים מתחומי ארץ ישראל המנדטורית הפכו לפליטים .

מאפייני הרדיפות נגד היהודים במאה ה-20

- במצרים - כמה גלים של רדיפות ופרעות. הבולטים בהם – בשנים 1945, 1948, 1956, ו-1967.
 - בעיראק - רדיפות קשות וסדרת פרעות מאז שנת 1932. הבולט - הפוגרום של שנת 1941 - ה"פרהוד". החל משנת 1948, חקיקות ורדיפות שפגעו בזכויות האדם של היהודים.
 - לוב - רדיפות ופוגרומים בשנים 1945 - 1951. גל נוסף של רדיפות אחרי מלחמת ששת הימים.
 - תימן ועדן - התנכלויות קשות סביב החלטת החלוקה והקמת המדינה.
 - סוריה וחלק ממדינות צפון אפריקה - חוקים ותקנות שפגעו בזכויות האדם.
- התופעות האלו גרמו לעזיבות המוניות של היהודים שנעקרו מארצות הולדתם.

הלגטימציה הבינלאומית להכרה ביהודים יוצאי מדינות ערב כפליטים ולפיצויים

- ההגדרה הבינלאומית של המונח "פליט" - תקפה לגבי היהודים יוצאי ערב.
- הנציב העליון של האו"ם לפליטים אישר את היותם פליטים.
- החלטת מועצת הביטחון 242 מנובמבר 1967, לא עשתה הבחנה בין פליטים פלסטינים ויהודים.
- בכל תהליכי השלום, ובכל ההסכמים שישראל חתמה עם שכנותיה ועם הפלסטינים, ההתייחסות לנושא הפליטים מאפשרת טיפול בכל פליטי המזרח התיכון.
- נשיאי ארה"ב והקונגרס האמריקאי הכירו בהם כפליטים בעלי זכויות זהות לאלו של הפליטים הפלסטינים.
- נורמות חדשות בזירה הבינלאומית בתחום חירויות הפרט וזכויות האדם, מעניקות לגיטימציה להכרה בהם כפליטים.

חוסר המודעות לבעיית הפליטים היהודים

- המודעות הבינלאומית והציבורית להיותם פליטים מועטה ומוזנחת.
- מספרם של הפליטים הפלסטינים והיהודים כמעט זהה.
- הפליטים היהודים השתקמו, בעוד שהפליטים הפלסטינים ומדינות ערב בחרו להנציח את מצב הפליטות.

אסימטריה ביחס הבינלאומי לשתי אוכלוסיות הפליטים

- בפליטים הפלסטינים הושקעו מיליארדים, והוקמו גופים ייעודיים של האו"ם לטיפול בהם.
- מתוך כ-850 החלטות מועצת הביטחון של האו"ם מאז 1947 העוסקות בסכסוך הערבי – ישראלי, כ-130 עסקו ישירות וייעודית ב"סבל" של הפליטים הפלסטינים.
- האו"ם לא קיבל אפילו החלטה אחת בנושא הפליטים היהודים.
- הקהילה הבינלאומית לא נקטה שום פעולה שנועדה לשפר את מצבם.

הזנחת הטיפול בפליטים היהודים גם בישראל

• ממשלות ישראל אמנם גילו מודעות לבעיה:

- במשרד המשפטים קיים גוף העוסק בתיעוד ורישום של רכוש יהודי פרטי וציבורי;
- הוקמו ועדות שרים ייעודיות לנושא;
- כל ההסכמים בין ישראל למדינות ערב ולפלסטינים נתנו ביטוי לבעיה.

• אולם מעבר לכך, ממשלות ישראל לא פעלו לקידום הנושא בצורה מקיפה ואופרטיבית ברמה הממלכתית.

הישגים לשתדלנות של ארגונים יהודיים בנושא

- בולטים הישגים לשתדלנות של ארגונים יהודיים בנושא בארה"ב ובאירופה.
- ההישג החשוב ביותר – החלטה 185 של הקונגרס האמריקאי.

הטיפול ברמה הלאומית בישראל – האם לקראת שינוי?

- לאחרונה, חל שינוי בגישת גורמים ממלכתיים בישראל בנושא:
- בכוונת המשרד לגמלאים להעביר "הצעת מחליטים" בממשלה, שתקדם הכרה, סימטריה והתניה בטיפול בין שתי אוכלוסיות הפליטים.
- חל שינוי בגישת משרד החוץ.
- יש התעוררות מסוימת ברמה המפלגתית.
- ניכרת התעניינות ציבורית בנושא .

סיכום

- נדרשת פעולה אפקטיבית מצד ממשלת ישראל כדי שאחראית כלפי אזרחיה.
- בחתירה לפתרון צודק לבעיית הפליטים במסגרת הסכם שלום כולל, ישראל יכולה להתבסס על תקדימים חוקיים והחלטות בינלאומיות.
- השינויים בגישה של גורמים ממלכתיים ואחרים לנושא – מבורכים.
- מן הראוי שממשלת ישראל תתחייב לקדם ההכרה, הסימטריה וההתניה בטיפול בין שתי אוכלוסיות הפליטים.
- ראוי לקדם גם פעילות חינוכית ותיעודית ללימוד ושמירת המורשת של פליטים אלה.

תודה על ההקשבה

הנייר המלא בנושא

נמצא באתר כנס הרצליה

<http://www.herzliyaconference.org>

